

Qui ha manat a l'Hospitalet? Poder i estructura social en una ciutat sense burgesia

CARLES SANTACANA

Doctor en Història Contemporània
Professor d'Història de la
Universitat de Barcelona
President CEL'H

Introducció

Interrogar-se sobre el passat més recent de l'Hospitalet és, òbviament, preguntar-se per alguns dels elements definidors del segle XX a les societats occidentals. Unes societats que, almenys des del segle XIX, han estat buscant formes d'organització social i política d'acord amb els canvis estructurals derivats de la industrialització i la urbanització. És al segle XIX que sorgeixen amb claredat els ismes: liberalisme, socialisme, conservadorisme, marxisme, anarquisme, etcètera. Aquests ismes, és a dir, projectes d'organització de la societat, arriben al segle XX amb un debat que es polaritza entre les propostes democràtiques, la força de les solucions autoritàries conservadores i els desitjos de canvi social. Tant les unes com les altres són respostes a un problema fonamental, que no és únicament la justícia social, sinó que es tracta també de cercar una sortida a la integració de l'individu en una societat complexa, especialment en una societat urbana.

Aquests problemes comuns al món occidental s'accentuen a Espanya perquè els sectors ultraconservadors contraris a una democratització de la vida social i política tenen suficient força per provocar un estat de permanent guerra civil fins a la Restauració de 1874, i que des d'aleshores fins a la II República manté un grau de conflictivitat social i de fal-

sejament polític importantíssim, com prova la mateixa Dictadura de Primo de Rivera o els conflictes durant la II República. En aquest sentit, la Guerra Civil i el franquisme no són sinó la continuació d'aquest marc polític en què la concertació es fa impossible. Per completar la panoràmica general, s'hauria de tenir en compte, encara, la tensió afegida a Catalunya pel relatiu equilibri entre la reivindicació catalanista i la repressió, però també la ineptitud constructiva i integradora, en definitiva nacionalitzadora, de l'estat espanyol.

L'Hospitalet forma part d'aquesta realitat. És a dir, que tots els problemes que hem enunciat telegràficament també hi són, però s'hi ha d'afegir un altre element fonamental. Em refereixo, òbviament, al fenomen de la immigració, però sobretot per causa de la combinació entre el seu impressionant volum i el reduït espai temporal en què es produeix. Una combinació que multiplica extraordinàriament el seu impacte social i polític. A més, s'ha de tenir en compte que les onades immigratòries van coincidir amb períodes de dictadura política, una consideració amb conseqüències gens menyspreables.

Les formes d'organitzar la societat i el poder local a l'Hospitalet van tenir durant segles un espai comú. Eren les lluites entre persones que vivien al nucli antic o les masies de la Marina. Es tractava, doncs, d'una comunitat amb conflictes socials i polítics, però amb un únic marc de conflicte, que en aquest cas era el món pagès. De fet, l'entrada de la modernitat que representa la indústria¹ ja és exògena i comença a esquarterar la centralitat de la Vila Vella, ja que les primeres indústries s'instal·len a Santa Eulàlia, just a l'altre extrem del nucli rural consolidat. Comença aleshores a dissociar-se la relació entre l'estructura econòmica i el poder polític, ja que els promotors d'aquelles indústries no es vinculen a la vida política local, i fins i tot els treballadors industrials s'associen amb els del veí poble de Sants, amb els quals sí que comparteixen problemes i reivindicacions². No obstant això, a final del XIX es produeixen intents de formalitzar i cohesionar les elits locals, que passen sobretot pel Casino -on s'organitzen els propietaris i les dretes- i per l'Harmonia, on es reuneixen joves professionals, com Pau Sans, enginyer catalanista que és un dels hospitalencs més notables de l'època. A les dues primeres dècades del segle XX, la vida política local -basada en el predomini de la Lliga Regionalista i l'oposició dels republicans- es vincula bàsicament al barri del Centre, tot i que aleshores la població de Santa Eulàlia era ja força nombrosa. La figura més rellevant d'aquest període és la de Just Oliveras, alcalde del 1916 al 1923, empresari autòcton d'autobusos i altres negocis, personatge que requeriria una bona biografia. Els projectes d'aquesta burgesia local arrelada al municipi són molt modestos: el petit eixample del Centre, la urbanització de la Rambla, etcètera.

Així doncs, abans d'entrar en el que plenament considerem el segle XX, ens trobem amb un terme municipal del tot industrialitzat, però on la burgesia de les grans empreses tèxtils pràcticament no exerceix cap projecció ciutadana, mentre que el poder municipal és exercit per pagesos i alguns professionals vinculats a les famílies tradicionals.

¹ Vegeu, per a aquesta qüestió, Joan Casas, *La formació de la indústria a l'Hospitalet del s. XIX*, Centre d'Estudis de l'Hospitalet, l'Hospitalet, 1985.

² Vegeu una descripció d'aquests fets a Manuel Domínguez/Marcelo Poblet, "Les tensions socials", dins Joan Camós/Carles Santacana (dirs.), *Història de l'Hospitalet. Una síntesi del passat com a eina de futur*, Ajuntament/Centre d'Estudis, l'Hospitalet, 1997, pp. 109-117.

Des de la dècada de 1920 fins a l'actualitat l'evolució de la relació entre la societat i el poder local a l'Hospitalet passa per tres fases diferents:

1. 1920-1960, caracteritzada per la primera onada immigratòria i les tensions socials generals que acaben amb la Guerra Civil i la postguerra.
2. 1960-1979, caracteritzada per la segona onada immigratòria i la doble deslegitimació de l'ajuntament franquista.
3. 1979-2000, caracteritzada per la implantació de la democràcia i, sobretot, dels ajuntaments democràtics. El poder municipal experimenta un canvi sociològic absolut.

1. 1920-1960. La gran transformació de l'Hospitalet

A la dècada de 1920, l'Hospitalet experimenta la seva primera gran transformació del segle XX. En molt pocs anys la població es triplica, passant dels 12.000 habitants de 1920 als 37.000 de 1930. I el que és més important, més de la meitat de la població s'estableix en un nou barri: Collblanc-la Torrassa, que es caracteritza per un contingent demogràfic provinent d'una immigració, que per primera vegada no prové majoritàriament de zones catalanoparlants. Per tant, la immigració del món rural català, que havia estat la base del creixement de l'Hospitalet al segle XIX i la primera dècada del XX, és substituïda per persones procedents majoritàriament de Múrcia i Almeria en un procés que va tenir un enorme impacte en la societat catalana, com mostrarien els estudis de Josep A. Vandellòs, un dels primers demògrafs catalans, o els reportatges periodístics del jove Carles Sentís³. Aquest nou barri converteix l'Hospitalet en una ciutat triangular. Els tres vèrtexs són el Centre, Santa Eulàlia i Collblanc-la Torrassa. Apareix, doncs, un nou repte per integrar socialment i políticament la població nouvinguda, que serà especialment difícil perquè coincideix amb la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera. La Dictadura suposa la desaparició de l'ajuntament democràtic i la imposició de l'alcalde Tomás Giménez. Serà una de les poques ocasions en què l'alcaldia estarà ocupada per un dels homes més rics de la ciutat, encara que aquest fet no suposa que Giménez participi de l'entramat sociocultural i polític de la dreta tradicional de la ciutat, que era pròxima a la Lliga. Giménez participava de conviccions molt més conservadores i espanyolistes, i no va trobar l'encaix amb la dreta tradicional.

Una etapa decisiva per a la configuració de la ciutat

L'etapa 1920-1960 és la més decisiva per a la configuració de la ciutat, i coincideix amb un període molt convuls. És aleshores que es fa més difícil l'aparició d'estratègies de desenvolupament ciutadà. Dues de les seves concrecions positives ens il·lustren sobre els mateixos límits. La primera, la de més volada, és l'aprovació del pla urbanístic de l'arquitecte Ramon Puig Gairalt⁴ l'any 1927. Puig Gairalt esdevé un dels pocs professionals que elabora i pensa la ciutat del present i del futur. Pensa en la ciutat obrera i la manera de dignificar-la, amb amplis espais verds, bones comunicacions i habitatges

³ Vegeu Josep A. Vandellòs, *La immigració a Catalunya*, Fundació Patxot, Barcelona, 1935. Els articles de Carles Sentís al setmanari *Mirador* es van recollir en un volum. Carles Sentís, *Viatge en el Transmiserià*, Edicions La Campana, Barcelona, 1994.

⁴ Sobre Puig Gairalt vegeu, Alicia Suárez; Mercè Vidal, *Els arquitectes Antoni i Ramon Puig Gairalt: noucentisme i modernitat*, Barcelona, Curial/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993.

dignes per als obrers. Curiosament, el pla d'eixample s'aprovà en plena Dictadura de Primo de Rivera, i va quedar en paper mullat. Una altra iniciativa interessant és la presentació a la Fira de Mostres de Barcelona de 1936 d'un estand conjunt de l'economia local. Un aparador dels productes hospitalencs que es plantejava com a primer pas cap a la creació d'una fira local. És força interessant la imatge que de la pròpia ciutat es volia donar des de l'organització: "Si la nostra ciutat no tingués altres condicions que les que dimanen de la seva importància numèrica, i el d'acollir germanívolament a tots aquells que en la mateixa si acolleixin, procedents de totes les regions de la Península Ibèrica, n'hi hauria prou per a cantar les seves excel·lències i les seves virtuts; mes l'Hospitalet, amb el caliu que li donen els seus conciutadans, es veu empenyuda cap a les grandeses del moment i les excel·lències de l'esdevenidor. Les xemeneies fumejants de les seves fàbriques, aixecant-se gegantines per damunt de la ciutat, pregonen el que porten dintre del seu si, a l'ensems que les sirenes dissondeixen els seus variats tons en senyal de nova ubada, quan els arreus comencen a socavar la fructifera terra marinenca, l'Hospitalet, es veu potent, retador, en la lluita de la vida, i disposat a demostrar el que pot i el que val la seva Fira de Mostres⁵". En definitiva, una imatge que combinava agricultura i indústria, immigració i treball, amb una ferma voluntat de projecció d'una ciutat moderna.

El comitè local que impulsava la Fira resulta molt il·lustratiu dels sectors interessats en la projecció de la ciutat. Hi són els representants de l'ajuntament, amb totes les seves tendències. El món econòmic local hi és representat per pagesos, petits industrials, la Banca Pérez López (l'única instal·lada llavors a l'Hospitalet) i les cooperatives del vidre. És a dir, que els sectors econòmics més implicats en el futur de la ciutat eren, o els tradicionals (pagesos) o la petita burgesia, a més del ric moviment cooperativista del moment, en bona part vinculat a la recent immigració i al barri de Collblanc-la Torrassa. En canvi, no trobem en cap lloc destacat les grans empreses de la ciutat, especialment les tèxtils, que vivien ja aleshores una lògica ben allunyada de la ciutat on eren implantades, i que seguien mantenint la divisió entre les fàbriques instal·lades a l'Hospitalet i els centres de decisió amb seu a Barcelona. A més d'aquesta limitació, la Fira va tenir la mala sort de celebrar-se només un mes abans de l'inici de la Guerra Civil. Per tant, la seva llavor es va perdre amb la mateixa guerra.

D'altra banda, durant la Dictadura es van esdevenint alguns elements que seran fonamentals per entendre l'Hospitalet republicà. En primer lloc, i en el context de radicalització general del catalanisme, la dècada de 1920 suposarà la separació de la Lliga local de força elements que acabaran confluint, juntament amb els republicans històrics, en el futur bloc de poder de l'etapa republicana. També és important remarcar que durant la Dictadura comencen a aparèixer comentaris despectius respecte a la població novvinguda a Collblanc-la Torrassa. Són comentaris procedents de l'entorn de la Unión Patriótica, el partit oficial del règim, que identifica els immigrants amb tota mena de prejudicis socials.

L'eclosió social que suposa la instauració de la II República farà que apareguin a la superfície totes les qüestions a què fèiem referència ara. La democratització política es torna a plantejar, ara amb unes bases molt més autèntiques, després d'un lapse que no ha estat gaire llarg -8 anys- però que ha transformat la ciutat d'una manera molt

⁵ *Fira de Barcelona 1936. Ciutat de l'Hospitalet.*

acusada. En democràcia, la ciutat triangular no es pot governar des dels poders tradicionals del Centre. La Lliga té moltes dificultats per portar aquest principi a la pràctica, com mostra clarament la composició de les seves candidatures municipals, fonamentades en els sectors tradicionals del Centre i la incorporació del nucli conservador del barri de Santa Eulàlia. Les esquerres, en canvi, tot i les dificultats per confeccionar la candidatura de 1931, faran un esforç per crear un front ciutadà en què siguin representats tots els barris⁶. Amb tot, no es tracta d'un procés fàcil, ja que les tradicions polítiques dels republicans històrics, els catalanistes d'esquerra i els socialistes moderats eren prou diferents. Aquesta qüestió es va fer més palesa durant la Guerra Civil, quan l'alcalde Ramon Frontera es va veure incapaç d'entendre's amb els anarcosindicalistes.

De fet, un dels elements més característics de l'Hospitalet d'aquesta etapa és el paper del moviment anarcosindicalista⁷, ja sigui a través de les lluites sindicals de la CNT, ja sigui a través de la construcció d'un moviment social alternatiu, que pretenia un canvi social a través de l'ensenyament racionalista i la divulgació de la cultura llibertària, activitats que duïen a terme sobretot a través dels ateneus llibertaris i racionalistes. Entre els anarcosindicalistes de l'Hospitalet van predominar els sectors més radicals del moviment; és a dir, els que propugnaven la revolució social.

Tanmateix, potser seria més correcte dir que els radicals van predominar més entre la direcció local que no pas entre la nombrosíssima massa d'afiliats. Sigui com vulgui, la presència anarcosindicalista en la vida ciutadana fou molt important: van protagonitzar nombroses vagues als moments de màxima crisi econòmica, que paralitzava especialment el sector tèxtil, el més important de la ciutat; van crear diverses entitats culturals; i finalment també van protagonitzar alguns episodis del que García Oliver va dir "gimnàstica revolucionària". El més espectacular va ser la proclamació del comunisme llibertari al desembre de 1933. Aquest activisme va tenir diversos efectes propagandístics. D'una banda, els cenetistes locals van esdevenir el pitjor enemic als ulls de la dreta, que va fer una identificació entre els conceptes d'immigrant-facinerós-anarquista. És a dir, el prototipus del murcià de la Torrassa. Cal dir que, a més, en un moment d'inestabilitat de la República, aquesta identificació es va estendre a força sectors de la intel·lectualitat i l'esquerra, i fins i tot en casos aïllats va produir reaccions xenòfobes.

La Guerra Civil va abocar de manera imprevista, durant els primers mesos, a una veritable revolució social dirigida pels anarcosindicalistes⁸. La col·lectivització de les empreses industrials, de molts petits tallers i de la totalitat de les terres implicava un model social radicalment diferent, de signe igualitarista. No obstant això, es tractava d'una revolució que havia de conviure amb una guerra, i que a més no era acceptada de bon grat per sectors importants de la població. Per això les confrontacions entre

⁶ Sobre la dinàmica electoral republicana i la composició de les candidatures, vegeu el treball inèdit de Maria-Cruz Santos Santos, *Elecciones y partidos en l'Hospitalet durante la II República (1931-1936)* (1986).

⁷ Sobre la CNT a l'Hospitalet vegeu Joan Camós, *La història de tots nosaltres. L'Hospitalet, 1930-1936*, Diputació de Barcelona, 1986. I també l'entrevista a un dels militants més destacats, Francesc Pedra, que és a Joan Camós, "L'activitat política a l'Hospitalet de Llobregat (1923-1946)", *L'Avenç*, 60 (maig 1983), pp. 10-19.

⁸ Sobre aquesta qüestió vegeu Carles Santacana, "La col·lectivització a l'Hospitalet de Llobregat" dins DD.AA., *Col·lectivitzacions al Baix Llobregat (1936-1939)*, Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989, pp.489-580.

anarquistes i republicans van portar a l'abandonament de l'alcalde Ramon Frontera i posteriorment al breu mandat de l'anarquista Josep Xena com a alcalde de la ciutat.

La instauració del franquisme va significar una important repressió i el retorn al domini antidemocràtic de la dreta tradicional, vinculada sobretot al barri del Centre. Durant la dècada de 1940, aquest barri tot just representava un 20% de la població local, però va aportar més del 60% dels regidors, i un percentatge encara més elevat entre els que tenien tasques de govern⁹. A més, el règim franquista atorgava als poders locals un paper de pura comparsa, sense poder efectiu i sempre pendants del mandat del Govern Civil. Aquestes limitacions i la desaparició de tots els projectes de ciutat va portar l'Hospitalet a la seva etapa més fosca. L'únic projecte clar d'aleshores és la "purificació" de la ciutat de la seva aurèola revolucionària, identificada amb el barri de la Torrassa. Òbviament que la manera de fer aquesta "purificació" és la repressió, però també l'intent de canviar la imatge d'aquell barri. L'assaig tindrà concreció dotant de cop i volta la Torrassa d'un sentiment religiós irrefrenable, que es materialitzaria amb la "Procesión de los Pasos", pensada a més per atreure també masses de devots barcelonins, gràcies als serveis especials del Metro. Un altre mecanisme, més modest però important, és la destrucció de la imatge "xarnega" de la Torrassa amb la promoció de la identificació del barri amb les sardanes¹⁰.

Més enllà d'aquestes idees específiques per a la "taca" que representava la Torrassa, el poder local no va evolucionar en la seva percepció de la ciutat, que com hem vist no parava de créixer. Així, en comptes de plantejar projectes de futur, els sectors tradicionals es complaïen aïllant-se de les noves realitats i fent cants a les tradicions i al poble pagès que havia estat l'Hospitalet. Només va ser a partir del final de la dècada de 1950 que van començar a fer-se sentir uns inconcrets projectes de futur, coincidint amb l'accés a l'alcaldia del metge Ramon Solanich. El 1957 Solanich afirmava que allò prioritari era un pla d'ordenació urbanística, peça fonamental de l'activitat municipal. Era un pas, almenys es reconeixia que la situació no era precisament idíl·lica i els dèficits de la ciutat eren importants: "De aquí que la primordial preocupació del Ayuntamiento, sea lograr en un plazo lo más breve posible, el incremento de las instituciones culturales, la profusión de los espacios verdes, el embellecimiento de la Ciudad y en general la satisfacción de las aspiraciones ideales de la comunidad municipal, para que nuestros vecinos se encuentren cómodos en ella y lleguen a sentir plenamente el orgullo de ser de Hospitalet¹¹". No obstant això, el triomfalisme i l'autosatisfacció eren sempre les notes dominants, i es podia arribar a parlar de la "vitalidad de Hospitalet, que en todos los órdenes de la vida, espiritual y material, marcha en vanguardia de las poblaciones catalanas, con una pujanza que, sin atisbo de inmodestia, sorprende a propios y extraños. En pocos años, apenas dos décadas, aquella población tranquila y pacífica que era Hospitalet, se ha convertido en esta ciudad de primer orden que hoy tenemos entre nuestras manos¹²". Evidentment que aquestes afirmacions devien sorprendre uns veïns que no sabem si eren "propios o extraños".

⁹ Es pot seguir amb detall aquesta qüestió a Carles Santacana, *Victoriosos i derrotats. El franquisme a l'Hospitalet, 1936-1951*, Centre d'Estudis de l'Hospitalet/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994.

¹⁰ Idem.

¹¹ Programa oficial de la Fiesta Mayor de Hospitalet 1957.

¹² Programa oficial de la Fiesta Mayor de Hospitalet 1959.

2. 1960-1979. Construcció d'un projecte alternatiu de ciutat

Aquesta ciutat que alguns consideraven "en vanguardia de las poblaciones catalanas" en realitat no havia pogut absorbir el creixement continuat de la postguerra. Però òbviament encara estava pitjor preparada per al desbordament que va viure a continuació. De 1960 a 1970 la població es va duplicar, la qual cosa significà passar dels 122.000 habitants de 1960 als 240.000 de 1970, que encara es van incrementar fins als 295.000 habitants de 1981, la xifra màxima a partir de la qual va començar la davallada. Un increment de població que va significar també l'ocupació de tot el territori disponible enmig d'un procés especulatiu brutal. La persona que més responsabilitat va tenir en l'evolució de la ciutat en aquesta etapa va ser Josep Maties de España Muntades, alcalde de 1962 a 1973, que va dur una acció municipal basada en quatre principis bàsics:

- a) Manteniment dels càrrecs municipals en mans dels sectors de poder tradicionals del Centre i en menor mesura Santa Eulàlia i Collblanc-la Torrassa, amb escasses excepcions.
- b) Política favorable a un augment demogràfic il·limitat. S'entenia l'increment d'habitants com a símbol evident de progrés. En algunes estimacions es va arribar a especular amb 500.000 habitants per a la ciutat.
- c) Plans urbanístics que es modificaven contínuament per afavorir les demandes dels constructors. Sorgeixen, de fet, els polígons residencials, com Bellvitge o Can Serra, i la resta de la ciutat s'acaba d'omplir desordenadament.
- d) Intent de donar projecció pública a l'alcaldia, en primer lloc intentant arribar als 300.000 habitants, que donaven accés directe al càrrec de procurador en Cortes. En segon lloc, amb una activa política de lideratge del Baix Llobregat.

De fet, tot el projecte oficial de l'època es basava en l'increment demogràfic, que hauria de concedir un considerable pes polític a l'alcalde i els polítics que ell promocionés, amb la vista posada en la Diputació de Barcelona i les Corts de Madrid. Cal dir que en aquells anys l'Hospitalet va comptar amb un dels pocs casos d'una persona vinculada a la indústria tèxtil local amb responsabilitats de pes municipal. Es tracta de Domingo Peiró, de Tecla Sala, regidor de l'ajuntament i procurador en Cortes pel Terç Sindical.

Al mateix temps, l'increment demogràfic presentava certes dificultats per a aquests sectors. D'una banda, la necessitat de fer aparèixer l'Hospitalet com a ciutat moderna topava amb la idea quasi claustrofòbica de les elits polítiques locals, reduïdíssimes a unes quantes famílies "notables". D'altra banda, si aquest creixement poblacional provenia de la immigració, calia buscar algun lligam entre aquestes elits i la majoria de la població. Aleshores, es van inventar l'eslògan de l'Hospitalet com a "crisol de cultures", de baix contingut però amb un simbolisme important, que van reforçar amb la institucionalització del "Día de las Regiones", dedicat fonamentalment a actuacions folklòriques¹³. L'intent de renovar la imatge d'una elit pròpia d'una ciutat moderna es va plasmar en les "Noches de la Ciudad", que ja no eren les d'uns pagesos endiumenats sinó les de les autoritats de la segona ciutat de Catalunya.

¹³Sobre aquesta qüestió vegeu el treball de Clara Carme Parramon, "Migracions i estratègies culturals a l'Hospitalet de Llobregat (1960-1980)", a Carles Santacana (dir.), *el franquisme al Baix Llobregat*, Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2001.

Mentrestant, la ciutat tradicional a la que pertanyien les elits locals es desfeia com un terròs de sucre. Les estampes bucòliques de la Marina a què sempre al·ludien quedarien ja només per al record, mentre que els beneficis de les immobiliàries creixien de manera ben pragmàtica. Era una enorme paradoxa: just quan aquestes elits més s'enriquien individualment, anaven perdent el seu paper social; només faltava que la Dictadura s'acabés per confirmar-ho. Un dels indicadors més clars de la falta d'un projecte oficial alternatiu a la vella ciutat es va materialitzar amb la desaparició de la festa major el 1970¹⁴. Havien dubtat durant molt temps de si la festa major del Centre era la festa d'un barri o la del conjunt de la ciutat. Era igual: el problema era la vigència d'aquestes festes tradicionals en un marc social totalment nou.

En un interessantíssim article coetani, el periodista Enric Company¹⁵ aprofitava la decadència de les festes majors tradicionals per assenyalar-ne un fet paral·lel: als barris tradicionals la vida associativa estava molt adormida, precisament perquè alguns elements de la nova societat de consum, com la televisió o el cotxe privat, tenien en aquests barris uns efectes més importants que no pas als barris nous.

Tot plegat, els governants locals patien un procés de doble deslegitimació. Deslegitimats perquè eren els representants d'un règim dictatorial. Però deslegitimats un altre cop perquè no eren capaços d'articular un sector que els donés un suport prou important, de tal manera que en molts dels nous barris eren uns perfectes desconeguts. Per tant, la teòrica proximitat del poder local era aquí una pura ficció. I aquest resultat no és perquè no s'esforcessin: els intents de les associacions de "cabezas de familia", l'intent de cooptar algun regidor a barris com Bellvitge, en serien mostres. A més, a la dècada de 1970 alguns regidors, com Francesc Codina a Esports o Vicenç Capdevila a Cultura, bé que ho van intentar, però les condicions objectives ho feien pràcticament impossible.

Era impossible també perquè a principi dels setanta s'estava desvetllant una de les incògnites a què feia referència l'article abans citat, d'Enric Company. Quan el periodista feia referència a la crisi de la societat tradicional local es preguntava pel paper dels nous sectors de la immigració. Deia: "La ausencia de una clase media en Hospitalet hace más peliagudo el problema de encontrar hombres para impulsar entidades e instituciones capaces de actuar a nivel de toda la ciudad, superando las barreras de los barrios que las viejas y escleróticas entidades siguen ridículamente conservando. La capacidad de unión de la clase obrera se está manifestando en Hospitalet en la creación de clubs deportivos y poca cosa más, pero se advierte en este movimiento la posibilidad de frutos más consistentes una vez la población inmigrada haya efectuado el ineluctable proceso de sedimentación"¹⁶.

I això és el que va passar. Des de principi dels seixanta cada cop hi haurà més sectors socials al marge o contraris al règim. En primer lloc, joves generacions dels barris tradicionals que, a través de l'acció cultural, esdevenen un signe ben clar del canvi dels

¹⁴Vegeu Agustí G. Larios/Carles Santacana, *Les festes majors a l'Hospitalet. Barris Centre i Sant Josep*, Centre d'Estudis/Ajuntament, l'Hospitalet, 1959.

¹⁵Enric Company, "La lección de les "Festes Majors". El "Boom" demográfico ha cambiado la vida ciudadana", *Tele/Expres*, 21 agost 1970.

¹⁶Idem.

temps. És especialment significatiu el grup que s'aplega a Alpha-63. A més, els aires del Concili Vaticà II (1962-1965) van tenir uns efectes concrets molt positius. Si l'Església havia de ser prop dels homes i les dones de carn i ossos i de les seves preocupacions i necessitats, alguns catòlics van entendre que allà on tenien més feina potencial era precisament en les zones que creixien caòticament, on la nova població estava més desatesa. Així, la presència eclesiàstica va canviar notablement, tant amb l'obertura de noves parròquies als nous barris com també amb la direcció d'aquestes parròquies per joves capellans que es van comprometre amb la sort dels veïns. D'aquesta forma, la xarxa eclesiàstica local es va convertir en un instrument a favor dels nuclis sindicals, polítics i veïnals. L'activitat opositora sindical pren força amb la constitució, el 1966, del primer nucli local de Comissions Obreres. El mateix any es va constituir la cèl·lula local del PSUC, encapçalada per Jaume Vallès. Ja als anys setanta es van anar constituint la resta de partits polítics clandestins.

No obstant això, la construcció d'un projecte alternatiu de ciutat es va gestar bàsicament al moviment de les associacions de veïns¹⁷. Des del 1970 van anar sorgint arreu de la ciutat i van anar delimitant quins eren els principals problemes. És a dir, el revers de la moneda triomfalista d'Espanya Muntades. La llista de problemes seria interminable, però en podem destacar alguns de genèrics i recurrents, com l'aturada en la construcció de nous habitatges, la reforma de construccions públiques deteriorades, ús públic de noves zones verdes, eliminació de torres d'alta tensió, pavimentació de carrers, construcció d'escoles i centres sanitaris, etcètera. I com a corol·lari, les protestes contra el Pla Comarcal. Reivindicació per reivindicació s'estava elaborant, en realitat, un veritable programa de ciutat alternativa al *desarrollismo*, que va quedar força ben retratat en l'estudi dirigit per Faustino Miguélez, *Hospitalet. Un análisis sociológico*¹⁸, que era un veritable llibre blanc de la ciutat, fins al punt que quan les associacions de veïns de la ciutat van elaborar el 1976, una publicació conjunta, significativament titulada *Hospitalet, nuestra ciudad*, es van basar en l'estudi esmentat.

L'activisme i les protestes veïnals van generar un nou sentiment de ciutadania, si més no entre els nous sectors incorporats a l'activitat social. Encara que pugui semblar una paradoxa, la vida local pren una nova dimensió. La plaça pública torna a utilitzar-se. Les reivindicacions es concreten en demandes a un ajuntament que té poc poder real, però tot el simbolisme del poder local.

Així doncs, en produir-se la transició, el panorama social i polític hospitalenc contempla uns sectors tradicionals totalment desbordats, entre els quals, a més, es produeix una important deserció; unes aportacions interessants, però dèbils dels joves contestataris i formats sorgits d'aquells àmbits, i una presència pública importantíssima dels habitants dels nous barris, que expressen la seva força al carrer i tenen un notable protagonisme als mitjans de comunicació. En aquest marc, el període entre la mort de Franco al novembre de 1975 i la celebració de les primeres eleccions municipals democràtiques d'abril de 1979 va ser especialment tens, amb un ajuntament impotent i una oposició política que acollia el segon i el tercer sectors a què al·ludíem abans, que cada cop tenien més capacitat per reclamar la legitimitat popular. Les primeres eleccions de

¹⁷Vegeu Joan Camós/Clara Carme Parramon, "Crisi del franquisme. Associacionisme i moviment ciutadà a l'Hospitalet de Llobregat", en *2n. Congrés de la CCEPC*, IEB, Palma, 1997 (Inèdit).

¹⁸F. Miguélez, J.J. Santolària, G. Alvarez, C. Estada, *Hospitalet. Un análisis sociológico*, mecanografiat, 1975.

la monarquia, el juny de 1977, van sancionar de forma clara aquesta percepció. Els partits més vinculats al règim franquista només van assolir a la ciutat el 15% dels vots. La deslegitimació de l'ajuntament presidit per Joan Perelló era total. I aquesta situació encara es va haver de mantenir durant dos anys.

3. 1979-2000. Les eleccions municipals, una revolució pacífica en el poder local

El període que s'inicia el 1979 és, de fet, el nostre temps present. Un temps sobre el qual comencem a tenir una certa perspectiva, però que el caràcter provisional d'aquest text no permet desenvolupar ara. Per tant, plantejaré en aquest moment només un guió del que s'explicarà en l'exposició oral a les Jornades.

Les eleccions municipals de 1979 van significar una mena de revolució pacífica en el poder local. Mai abans s'havia produït un canvi tan significatiu, tant d'ideologia com de composició social, de manera incruenta. La ciutat real i la ciutat oficial es van acostar molt¹⁹, i va començar aleshores una etapa radicalment nova, que a més va coincidir amb dos altres canvis rellevants. D'una banda, una important crisi econòmica que s'acaba resolent amb una residualització de la indústria en benefici del sector de serveis. De l'altra, la progressiva desaparició de la classe obrera industrial, que dona lloc a una estructura social molt més complexa. Una etapa que cal començar a valorar amb una certa perspectiva, i que com a mínim planteja alguns temes per al debat:

- a) La formació d'unes noves elits polítiques locals en una etapa de gran estabilitat política i el paper articulador dels partits polítics.
- b) La irrupció d'una societat civil democràtica que va haver d'aprendre a treballar en un marc molt diferent. Una societat civil nova i molt jove, que havia de reivindicar i concertar amb el poder polític.
- c) El repte de configurar una nova identitat local, allunyada del bucolisme agrari i capaç d'integrar el conjunt dels ciutadans.

Tot plegat és el que ens pot ajudar a entendre i valorar la nostra situació actual i les possibilitats reals de futur de l'Hospitalet com una comunitat pròpia alhora que immersa en el context metropolità de la Catalunya del segle XXI.

¹⁴Vegeu l'estudi inèdit de Joan Jiménez, *Las élites políticas de l'Hospitalet*, mecanografiat, 1998.